

VALSTS

IVETA ROGA

Valsts ir sabiedrības politiskās organizācijas forma noteiktu kopīgu mērķu sasniegšanai, ko tā realizē noteiktā teritorijā ar varas palīdzību.

Valsts galvenais uzdevums ir noteiktā laikā ar optimāliem līdzekļiem sasniegt tos sabiedrības mērķus, ko atsevišķi indivīdi nevar sasniegt – visu iedzīvotāju dzīves kvalitātes nodrošināšanu un labklājības celšanu.

VALSTS PAMATELEMENTI :

- ∞ Teritorija
- ∞ Iedzīvotāju kopums
- ∞ Publiskā vara
- ∞ Suverenitāte (neatkarība)

VALSTS IEKŠĒJĀS FUNKCIJAS :

1. Tiesiskā – cilvēktiesību nodrošināšana, tiesiskās kārtības nodrošināšana.
2. Ekonomiskā – saimnieciskās dzīves organizēšana un pārvaldīšana.
3. Sociālā – iedzīvotāju materiālā nodrošināšana darba nespējas gadījumos, pabalsti , pensijas.

4. Kultūras un izglītības – iedzīvotāju garīgās izaugsmes un attīstības nodrošināšana.
5. Ekoloģiskā – vides aizsardzības un dabas resursu izmantošanas optimizācija.

VALSTS ĀRĒJĀS FUNKCIJAS :

1. Miera nodrošināšana reģionā un pasaulē.
2. Nacionālo interešu aizstāvēšana starptautiskajās attiecībās.
3. Suverenitātes aizstāvēšana pret ārējiem apdraudējumiem.
4. Starptautisko attiecību veidošana ar citām valstīm un starptautiskām organizācijām.
5. Līdzdalība starptautiskos vai globālos projektos.

VALSTS FORMAS

Valsts forma ir veids, kādā tiek organizēta publiskā vara.

Valsts formu nosaka pēc trīs pazīmēm :

1. Pēc politiskā režīma :

- Demokrātiska valsts
- Autoritāra valsts
- Totalitāra valsts

2. Pēc valsts teritoriālās iekārtas :

- Unitāra valsts (nav dalījums pa federālajām zemēm);
- Federāla valsts.

3. Pēc valdīšanas formas :

- Monarhija
- Republika

MONARHIJA

Monarhija ir vara pār valsti viena valdnieka rokās.

Monarha (imperatora, karaļa) troni ieņem pēc radniecības principa, parasti uz visu mūžu.

Vēsturiski monarha kontrolē bija augstākā likumdošana un izpildvara, nereti arī baznīca.

Mūsdienās Rietumu pasaulē monarha vara ir visai simboliska, monarhs reprezentē valsti, bet reti patstāvīgi pieņem valstiski nozīmīgus lēmumus.

Troņa mantošanas sistēmas :

- Salīcijas – troni manto tikai vīrieši (Japāna)
- Kastīlijas – troņa mantošanā priekšroka tiek dota vīriešu kārtas pārstāvjiem (Spānija, Lielbritānija)
- Zviedru sistēma – gan vīrieši, gan sievietes troni manto pēc vecuma – manto vecākais (Zviedrija, Nīderlande)

Gandrīz trīs desmiti valstu ir monarhijas, kuras savā starpā atšķiras pēc monarha varas pilnvarām:

1. Ja valstī valdnieka vara ir neierobežota (nav nekādu ierobežojošu institūciju), tad tā ir absolūta monarhija (Kuveita, Bahreina, Omāna). Savdabīgs absolūtās monarhijas paveids ir teokrātiskā monarhija, kur monarhs ir arī reliģiskais līderis (Vatikāns, Saūda Arābija, Bruneja).

☞ Bahreinas karalis Hamads bin Isa al Halifa

Omānas sultāns Kābūss ibn Saīds al Saīds

☞ Romas pāvests Benedikts XVI

☞ Saūda Arābijas karalis Abdullahs bin Abduls Azīzs

Brunejas sultāns Hasanals Bolkiahs

2. Ja monarha varu ierobežo konstitūcija vai parlaments, tad veidojas konstitucionāla (Zviedrija, Dānija, Norvēģija, Spānija, Japāna) vai parlamentāra (Lielbritānija) monarhija.

REPUBLIKA

Republika ir valsts pārvaldes forma, kur valdīšanas orgāni tiek ievēlēti un valsts nav monarhija.

Nosaukums radies no latīņu *res publica* – *sabiedriskā lieta*.

PARLAMENTĀRA REPUBLIKA

- ✎ Valsts un valdības pilnvaras ir atdalītas.
- ✎ Valsts vadītājs ir valsts prezidents, bet valdības – premjers (ministru prezidents, premjerministrs).
- ✎ Valsts prezidentu ievēlē parlaments uz noteiktu termiņu.
- ✎ Parlaments veido valdību.

PREZIDENTĀLA REPUBLIKA

- ☞ Valsts un valdības vadītājs ir valsts prezidents.
- ☞ Premjera nav.
- ☞ Valsts prezidentu ievēlē vispārējās vēlēšanās.

Ir arī jaukta tipa republikas, kurās ir gan parlamentāras, gan prezidentālas republikas pazīmes – valsts prezidentu ievēlē pilsoņi, bet viņš nav valdības galva (Lietuva).